

Tarım Dışı Piyasalara Giriş Anlaşması

(Non-Agriculture Market Access)*

MAI ve Küreselleşme
Karşıtı Çalışma Gurubu
NAMA bilgi notu/
15 Temmuz 2004

Dünya Ticaret örgütü (WTO) Doha Raundu görüşmelerinde dünya toplumlarının yaşamını birebir etkileyecek bir dizi anlaşma taslağı arasında bir de NAMA-Tarım Dışı Piyasalara Giriş (Non-Agriculture Market Access) anlaşması bulunuyor. Muhalif hareketlerin dikkatinden önemli oranda kaçan NAMA, Cancun sürecinden bu yana sönümlenme belirtileri veren ve Kapitalizmin yeni birikim sürecine öncülük rolünü üstlenmiş olan İburok.ratia.rca canlandırılmaya çalışılan kapitalist restorasyonun önemli ayaklarından birini oluşturuyor. Doha görüşmeleri yeniden hayiyet kazandığı taktirde kaçınılmaz olarak masaya getirilmesi gereken NAMA'ya göre, ülkelerin doğal kaynakların, toplumu sağlığını ve çevreyi korumak amacıyla daha önceden almış oldukları bütün tarife dışı engellerin (önlemlerin) kaldırılması, çevresel ürünlerin üretiminde tam liberalizasyona gidilmesi gerekecek. Tarım ve Hizmetlerle ilgili imzakerelerde yer almayan tüm sektörlerde NAMA anlaşmasına dahil edilmiş. Her ne kadar ABD 2015 yılına kadar tamı liberalizasyon talep ediyor olsa da, bu sektörlerin önemli bir bölümünün kısmi liberalizasyona tabi tutulması öneriliyor. Ancak, kısmi liberalizasyon da, yapılsa, bu alandaki ticaretin ve ham madde tüketiminin artacağı tahmin ediliyor. Öte yandan belli sektörler var ki *sıfıra karşı sıfır (zero for zero) adı verilen bir liberalizasyon yönteminin uygulanması planlanıyor. Bu yöntem belirlenecek olursa söz konusu sektörlerdeki bütün gümrük engellerini kaldırıyoruz ve karşınızdaki partner ülke de aynıını yapıyor. Bu yöneme tabi tutulması planlanan sektörler arasında halen balık ve balık ürünleri, değerli taşlar, değerli madenler (örneğin altın ve elmas) ve alüminyum bulunuyor.

*www.anütmai.org web sitesinden alınmıştır.

Ancak, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) tarafından WTO'ya sunulan yeni bir raporda, tüm hammaddelerin tümüyle liberalize edilmesi gerektiği, böylece petrol ve orman ürünlerinin de liberalizasyon kapsamına dahil edilmiş olacağı belirtiliyor. BAE raporunda* böylesi bir adimin atılması halinde gelişmekle olan ülkelerin de gelişmiş piyasalara erişim olanağının artacağını, gelişmişlerin ise sanayi sektörlerinde ihtiyaç duydukları hammaddelere çok daha kolay ve ucuz: bir şekilde ulaşabileceğini ve küreselleşmenin bütün taraflarının kazançlı çıktığı bir süreç (win-win situation) haline geleceğini, hatta, alüminyumun gümrüksüz olarak alınıp satılması halinde alüminyum tüketiminin hızla yükseleceğini iddia ediyor.

Aynı şekilde "sıfıra karşı sıfır" anlayışının benimsenmesi halinde örneğin balık kaynağı düzeyine bakmaksızın bu sektörle ilgili ne kadar gümrük vergisi ve tarife dışı engel varsa kaldırılabilir. Böylece balık vb diğer doğal kaynakların yenilenebilir kapasitesinin çok ötesine geçilmiş olacak. Benzer bir tehlike de ormanlar için söz konusu.. NAMA'nın yürürlüğe konması halinde devletler, doğayı koruma gerekçesiyle ormanlarla ilgili koruyucu önlemler alamayacaklar, almaları durumunda ise bu, tarife dışı engel oluşturma anlamına gelecek ve uluslar arası tahkimde dava edilme gerekçesi yapılabilir.

temi liberalizasyon senaryosuna eklenmesi öngörülen diğer sektörlerden bazıları da kimyasal ürünler, kauçuk ve plastik. Bu ürünlerde liberalizasyona gidilmesinin hem: çevre hem de toplum sağlığı üzerinde çok

ciddi, yaşamsal riskler oluşacağı belirtiliyor. İNAMA ile asıl amaçlanan ise geçmiş süreçle imzalanmış çeşitli uluslar arası çevre sözleşmelerinin (Stokhol Konvansiyonu vb gibi) geçersiz ve etkisiz hale getirilmesi. WTO'daki NAMA süreci halihazırda, AB'nin yürütmekte olduğu REACH (Kimyasalların kaydı, Değerlendirilmesi ve Belgelendirilmesi) girişimine karşı bir muhalefetin geliştirilmesi için kimya şirketlerince kullanılmakta. ABD başta olmak üzere bir dizi ülke, AB'nin bu girişimini WTO Ticarete Uygulanan Teknik Engeller (BT) Kuruluna şikayet etmeye hazırlanıyor. ABD'nin müzakerelerdeki pozisyonu ile ABD kimya şirketlerinin AB projesine karşı geliştirdikleri itirazlar birebir aynı. Öte yandan, AB orijinli şirketlerin de çevre ve insan sağlığını koruma amacıyla böyle bir projeyi desteklediklerini düşünmek son derece yanıltıcı olacaktır. Zira, başta çevre- ve insan sağlığı gibi konular olmak üzere by alanların tümü uluslararası rekabet yarışında farklı sermaye gruplarının öne geçmesi için kullanılmakta.

Kapitalizmin en eski kurumlarının başında gelen merkezî Paris'teki Uluslararası Ticaret Odası ICC (1918) ihracat yasaktan, kısıtlamalar ve ihracat vergilerinin de NAMA kapsamına dahil edilmesi için ısrar ediyor. Zira sayılan tüm bu önlemler doğal kaynakların ihracı ve tüketimini sınırlayıcı bir işleve sahip.. NAMA'nın onaylanması durumunda bugüne kadar çevreyi korumayı ve sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşmayı hedeflemiş olan "tarife dışı engeller, bundan sonra yalnızca sermaye karlılığını gözeten birer araç haline gelmiş olacak. NAMA'ya dahili edilmesi planlanan çevresel ürünlerin tanımı son derece dar bir kapsamda yapılmış ve "üretimi aşamasının en sonunda kirliliğe yol açan teknolojiler denmiş. Bu tanımın, kaynak kullanımını azaltmayı amaçlayan koruyucu önlemlerin kullanımını caydıracağı konusunda tam bir görüş birliği var. Bu da her zaman olduğu gibi esas olarak -doğal kaynak kıtlığı çeken batı sermayesinin işine yarayacak. İşte by nedenle ICC'nin en fazla üzerinde durduğu NAMA konularından birini de bu mesele oluşturuyor. NAMA'nın ulusal ölçekte hangi ülkelerin işine yarayacağı ve hangilerini daha da zor bir duruma sokacağı konusuna karar vermek son derece zor. Çünkü ülkelerin söz konusu ürünlerde net ihracatçı mu yoksa net ithalatçı pozisyonunda mı olduğunun bilinmesi gerekiyor ve by durum müzakere taraflarının

tamı bir matematik formülasyon pkarabilmesini de zorlaştırıyor. Bu sıkıntıya rağmen gelişmekte olan ülkelerin daha fazla oranda karşılaşabileceği öngörülen riskler şöyle sıralanmış:

- Sanayisizleşme : Tarife dışı engellerin de kaldırılmasıyla birlikte az gelişmiş ülkeler gelişmiş ülkelerde artık daha düşük maliyetle üretilmeye başlanan ucuz ürünlerin istilasına uğrayacak ve kendilerini bir anda rekabet güçleri çok daha daralmış bir pozisyonunda bulacaklar.. Bu anlamda örneğin hiçbir çevresel baskı olmaksızın üretililecek ucuz konfeksiyon ürünleri ve ikinci el giysiler, bazı Afrika ülkelerindeki giyim: sanayilerinin yerini alacak.

- Çevrenin korunması ve ülkenin ekonomik kalkınma hedefine ulaşmasını olanakları ortadan kalkacaktır. Eskiden gümrük vergileriyle doğal kaynaklarını ve çevresel zenginliklerini koruma şansına sahip olan bu ülkeler, pek çok hedeflerine ulaşmada ciddi zorluklarla karşı karşıya kalacaklar. Eşitsizler arası yarış çok daha adaletsiz bir yapıya bürünecek.

- Zaten gelir yoksulu olan gelişmekte olan ülkelerin gelirleri, gümrük vergilerinin tümünden kaldırılmasıyla birlikte çok daha azalacak. Gelirdeki bu daralma, öncelikle emeklilik, sağlık ve eğitim alanlarına ayrılan bütçe tahsisatlarının daha da kısıtlanması biçiminde kendini gösterecek, emekçiler, emekliler ve işsizler için yaşam daha da güçleşecektir,

- Nihai mal üretimi için hammadde ithal eden gelişmiş ülkeler, hammadde fiyatlarının ucuzlamasıyla birlikte maliyetlerini daha da düşürecekleri için gelişmekte olan ülkeler katma değeri yüksek ürün üretme potansiyellerini geliştirme olanağını kaybedeceklerdir.

Gelişmekte olan ülkeler mevcut NAMA metninin özellikle eklerinde yer alan bölümlerin mevcut işsizliği çok daha üst seviyeye çekmesinden kaygı duyduklarını belirtiyorlar. "Sıfıra karşı sıfır" anlayışı içinde tanımlanan sektörler: Elektronik ve elektrikli ürünler; Balık ve entegre balık ürünleri; spor giysileri; her türlü deri ürün; motorlu araç parçaları ve aksesuarları; değerli taşlar ve değerli madenler, tekstil ve hazır giyim.